

HADTÖRTÉNELMI APRÓSÁGOK.

z ónodi végvár állapota 1656-ban.

Abaujvármegyének Kassán az 1656-ik év április hó 29-én megtartott közgyűlésében Chernel György jelenti, hogy az ónodi végvár kerítése elromlott. A vármegye a részletes jelentésre elhatározta, hogy a ráeső rész javítására 40 frtot kiutal s az építkezés felügyeletével Puky Pétert megbízta.

A jegyzőkönyv így szól:

Anno Domini 1656 die 29 mensis Aprilis in libera regiaque civitate Cassoviensi generalis congregatis celebrata est,

Generosus dominus Georgius Chernel refert, confinii Ónodiensis sarpimenta esse nimis inveterata, proinde eadem esse recenter aedificanda modo et ordine, quibus sequitur.

Az mely palánkot egy szöglet bástyával együtt nemes Abaujvármegyének meg kell mostan építtetni, száznolcz öl. Numeró 108.

Az Miskolcz felől való kapu semmire sem jó, mind hidlással kapuját ujonnan kell csináltatni.

Vagyon jó palánk hatvannyolcz öl, melyet meg kellene zsindeleyezni, hogy az eső kárt ne tenne az jó palánkban.

Igen szükséges helyen csak egy szál fából álló *latorkert* is nincsen; megmértem, kilenczvenkilenc öl. Nr. 99.

Az mostan hordott uj palánk fákat megolvastattam, ötszázhetvenkét szál, numero 572.

Ehhez képest megítélhetni, az palánk fák nem elegségesek, mivel circiter minden öl palánkra esik legalább hat hat szál karó.

Az fennálló *latorkert* is igen rossz, arra is feles fa megyen, kiváltképpen az kapu csinálás körül kívántatik sok. Isten bevívén építómester urat, találhat dolgot ő kegyelme.

Notabene. Domino *Petro Puky* magistro architectorum ordinatur pro omni et toto eiusdem labore semel pro semper florenos 40 juxta signaturam superscriptam per dominum vicecomitem jam publicatam.

KEMÉNY LAJOS.

A Mária Terézia-rend vitézeinek sírjai. A Katonai Mária Terézia-rend káptalanja azon tervvel foglalkozik, hogy a rend valamennyi lovagjának földi maradványait egy Bécsben építendő mausoleumban elhelyezze.

A rend fennállása óta (1757 június 18, a Kolini csata napja) 833 azon ausztriai és magyarbirodalmi származású katonai személyek száma, a kik a rend méltóságát véglegesen megkapták, de ezek közül igen soknak sírhelye ismeretlen.

A Magyarországon, azonban közelebből ismeretlen helyen eltemetett katonai Mária Terézia rendi lovagoknak neveit a Hadtörténelmi Közlemények közzölték.¹ Ezek közül háromnak nyughelyét sikerült véglegesen megállapítanunk. Ugyanis Nedeczei Nedeczky Antal báró, őrnagy, szoboszlói Mészáros János báró, altábornagy és Pott Gusztáv lovag, vezérőrnagy sírjait.

Adatainkat a következőkben közöljük:

Nedeczei Nedeczky Antal báró, a Blankenstein (ma 6. számú cs. és kir.) huszárezred századosa az Aspernnél (1809 május 22.) és Hollabrunnnál (1809 július hó 9.) tanusított vitézségért nyerte el a katonai Mária Terézia-rend lovagkeresztjét.

Reá vonatkozólag a beczkói (Trencsén vrm.) r. kath. egyházi hivatal halotti anyakönyvének IV. kötetében, 59. lap, 56. folyószám alatt a következő feljegyzés foglaltatik:

«1852. évi október hó 31-én meghalt: B. NEDECZKY ANTONIUS S. C. R. A. MATTIS Supremus Vig. PRAEFECTUS, ORD.-MAR. THER. EQUES. Loc. orig. NEDEZDA, habit. Beczkó. E marasmo senili. Prov. per Parochum. In comuni coemeterio Beczkoviensi 2. Nov.»

Magyarul: Nedeczky Antal báró, ő szent császári és apostoli királyi felségének őrnagya, a Mária Terézia rend lovagja. Születési helye Nedezda (Nedecz) lakhelye Beczkó. (A halál oka) Aggkori végelgyengülés. A halotti szentséggel ellátta a plébános. (Eltemettetett) a beczkói közös temetőben november hó 2-án.

Sírhelye a köztudat és még élő tanuk adatai szerint a beczkói közös temetőnek a köznép nyelvén «Dubnických cinter» (Dubniczkyék temetője) néven ismert s Beckón régi idők óta birtokos Dubniczky családbelieknek sírhelyei által elfoglalt területen van. A temetőn átvezető gyalogösvényről nézve, két akácfa és az ezek között nőtt orgonavirágbokor által meghatározott helyen, az itt egymás mellett

¹ Hadtört. Közl. 1912. 3. füzet, 454. és köv. lapjai.

lévő 3 sírhely között nyugatról az első, a temető bejárata felé eső. Egykor díszesnek mondható, ma már rozsdá borította vaskereszt jelöli Nedeczky sírhelyét. A keresztben alkalmazott felirat olvashatlan.¹

Szoboszlói Mészáros János báró altábornagy a katonai Mária Terézia-rend lovagi méltóságát 1793 okt. 13-án a weissenburgi sáncok elfoglalásáért nyerte el, a rend parancsnoki keresztjét pedig a Trippstadt, Schopp, Rothalben és Landshutnál 1795 decz. hó 12-én valamint Kaiserslauternnél ugyanazon év decz. 13-án szerzett érdemeinek köszönheti. Mindkét kitüntetés vezérőrnagyi rendfokozatban érte. Meghalt a katonai Mária Terézia-rend irattárában Fsc. VI. M. 2. szám alatt őrzött halotti anyakönyvi kivonat szerint Csomaközön 1801 nov. 24-én.

Nagy Iván (Magyarország családai stb. VII. köt. 455. lap.) 1801 sept. 21-ikét írja tévesen.

Sírhelyére nézve a csomaközi (Szatmár vrm., vas. állomás Szaniszló) református egyház halotti anyakönyvében a következő bejegyzés foglaltatik:

«Anno 1801 die 2. a X. bris. A méltóságos L. Báró MÉSZÁROS JÁNOS Eő Nagysága Nagy halotti pompával eltemettetett a templomba akkor készített kriptába 66 esztendő korában.»

A kriptá az egyszerű kis református templom jobb oldali hajója alatt, a szószékkel szemben van. Bejáratának helye (a kegyuraság rendelkezésére még a múlt századnak közepe táján betemettetett) az ez oldalon lévő padok közötti bejárónak csekély süppedése által (a templom padlózata téglából áll) meg van jelölve.

Az egyház lelkésze, Uray József úr közölte velem ottlétemkor, hogy ezen munkálatokat a Degenfeld grófi család csomaközi birtokainak akkori tisztartója, Nagy Elek vezette. Ő volt az utolsó, a ki a kriptá belsejét látta, valamint az ezzel szemben levő csebi Pogány család kriptáját. A Mészáros-féle sírkamra közepén — Nagy Elektől maradt leírás szerint — egy emelvényen van az altábornagy koporsója, a helyiség falai mentén pedig feleségének, az 1810-ben elhalt Diószeghy Máriának, valamint egy Teleki sarjnak — alkalmasint az altábornagy unokájának, az ifjan elhalt Teleky Dénesnek — koporsói vannak.

Egy leánya maradt, Johanna, ki széki gróf Teleky (III.) László-

¹ Személyes megállapítások.

nak, a septemvirnek lett (második) felesége 1800-ban. Három gyermekük: Dénes, László («A kegyencz» szerzője) s Augusztá férj. gróf Degenfeldné.

Semminemű jele a kegyeletnek nem jelöli Mészáros altábornagy sírhelyét.

Pott Gusztáv lovag, vezérőrnagy a zsigárdi ütközetben (1849 jun. 16.) szerzett érdemeket a katonai Mária Terézia rend lovagkeresztjére.

Holtteste a trencsényi piarista rendi templom alatti sírkamrában van.

Emléktábláját ez év elején állították fel. Felirata:

Generalmajor

GUSZTÁV Von POTT

Ritter des Maria Teresien Ordens, des Leopold
Ordens, Besitzer des Militärverdienstkreuzes,

Geboren zu SCHÖNEFELD bei LEIPZIG am 23. Dec. 1793.
Gestorben am 1. Február 1850.

Mitgemachte Feldzüge: 1813., 1814., 1815. 1821., 1848., 1849.

HIC QUIESCAT IN SANCTA

PACE

GUSZTAV VON POTT

GENERALIS VIGILIARUM MAGISTER.

N. THURZÓ KÁLMÁN.

A 37. számú József főherczeg nevét viselő magyar gyalogezred a leipzigi csatában. Az 1813. évi leipzigi csata első napján a Lindenau elleni ismételt ostromokban első sorban Hessen-Homburg herczeg altábornagy hadosztálya vett részt és ennek zömét a Weigel dandár, a *Gyulai Ignác* (ma 60., hadkiegészítő kerületének székhelye: Eger) és a *Máriássy* (ma 37., hadkiegészítő kerületének székhelye: Nagyvárad) gyalogezredek alkották. A 37. gyalogezred délelőtt 10 órakor ért a csata színhelyére. Rövid, de megkapó beszéd kíséretében kihirdették azt a napiparancsot, a mely felszólította az ezredet legszélesebb kötelességeinek teljesítésére: az uralkodó és a haza védelmezésére, valamint a magyar becsület fenntartására.

A hadosztály legszélsőbb balszárnyán felállított ezred feladata az volt, hogy ostrommal megvegye az elsánczolt Lindenau falat a körülötte elterülő erdővel együtt. Az ezred harsogó zeneszó mellett nyomult előre. A legénység egymást kölesönösen lelkesítette vitézségre

és kitartásra; a csatához szokott idős katonák jó példát adva, legelől jártak és buzdították fiatalabb bajtársaikat, hogy ne ismerjék a félelmet. A zászlóaljnak *«Éljen a magyar vitéz!»* kiáltással rohanták meg a falut és az erdőt! Ámde a francziákat vezénylő Bertrand tábornok, ki Napoleontól azt a parancsot kapta, hogy minden áron tartsa meg Lindenaut, új csapatokat és egy úteget rendelt előre, a mely nagyobb erővel szemben ezredünknek vissza kellett vonulnia. Ezredünk, feladatának tudatában, nehányszor megismételte a rohamot. Nagy küzdelem keletkezett, a melynek folyamán legénységünk már összes lőszerét ellőtte és az elesettek és sebesültek töltényeire szorult. Egy egész órán át az ezred balszárnya is veszélyben forgott, de végső ellentállást fejtván ki, nem hagyta magát megveretni. A küzdelem csak alkonyatkor szakadt félbe. Az ezred kerekén 700 embert vesztett, vagyis alig volt még egy ezred, mely ily sok emberét hagyta holtan és sebesülten a csata terén.

Az ezred története szerint *Gebhardt ezredes* alól két lovat lőttek ki, a mint a csata hevében ide-oda vágatva, kitartásra buzdította osztályait. *Járossy őrnagy* lovastúl együtt ép akkor bukott fel, mikor zászlóalja rohamra indult. *Kucher őrnagy* is elvesztette lovát és amúgy gyalogosan vezette előre csapatát mindaddig, míg sebesülten össze nem esett.

A legénység is dicső ténnyekkel tüntette ki magát.

Az ezred történetében közzétett bizonyáglevelek szerint *Galambovszky József őrmester* az ezüst vitézségi érmet kapta és tisztté lett, mivel félelem nélkül, állhatatosan küzdött és nem csüggedt még a legválságosabb pillanatokban sem; ő mentette meg az elfogatástól *Kucher őrnagyot*, mikor ez lovával együtt egy árokba bukott; *Lindenau* megrohanásakor pedig az ezred 3-ik századával — melyet tiszt hiányában ő vezényelt — oldalba kapta a francziákat és kiverte őket a falu egyik szögletéből.

Brüll Ferencz őrmester egy félszázaddal a *Lindenau* előtti halom elfoglalására utasított. Feladata végrehajtása előtt bátorító szavakat intézett szakaszaihoz, a mi után rátört az ellenségre. A francziák azonban lesbe csalták és körülfozták. Ámde nemcsak hogy mesterileg kivágta magát, hanem — bár három sebből vérezett — *Molnár János*, *Nagy János* és *Keresztessy* tizedesekkel, valamint *Kiss János* és *Illucz* *Pintye* köztisztelekkel berontott a francziák soraiba, a kiket elűzván a dombról, még *Lindenau* megrohanását is megköczkázta. *Jutalma* az arany vitézségi érem volt.

Janicsék Frigyes őrmestert az ezüst éremmel tüntették ki azért,

mert vezetők nélküli és hátráló két századunkat megállította és új támadásra vezette; súlyosan megsebesült Lehóczky hadnagyát is ő vitte hátra a kötözőhelyre a leghevesebb puskázás közben.

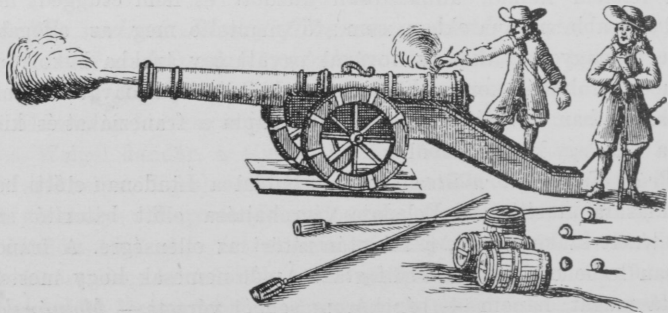
Ugyancsak az ezüst vitézségi éremmel jutalmazták és hadnagygyá nevezték ki *Zábojszky őrmestert*, a ki példátlan elszántsággal harczolt csapatával akkor, mikor a francziák ezrede balszárnyát támadták meg.

Várady József 4. századbeli tizedes az arany érmet kapta, mivel főhadnagyát és őrmesterét mentette meg az elfogatástól; különösen kitűnt az ellenséges útegek ellen intézett rohamban és habár már több sebből vérzett, nem akarta elhagyni a küzdőteret, míg egy ellenséges golyó le nem terítette.

Mézes tizedes és *Orosz közvitéz* egy ellenséges vadász-csapatot fogott el nem csekély elszántsággal. Mind a ketten a vitézségi érmet kapták jutalmul.

Pénzbeli jutalmat kaptak: *Móry János tizedes* és *Szilágyi Gábor őrvezető*.¹ —h.

¹ Geschichte des k. u. k. ungarischen Infanterie-Regiments Nr. 37. Erzherzog Joseph. 787—793. 1.

Tüzérség a XVII. században.